IVDICIA

clarissimorum virorum de auctore huius libri, aliisque eius, iniuria temporum deletis, monumentis.

I.

IO. SAVARONIS.

Hunc librum Cornelio Nepoti adserit ipsa praefatio: *Non dubito, fore plerosque Attice, &c.* & ex vita Catonis, illa: *Huius de vita & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pompon. Attici, &c.* cuius quidem libri fragmentum ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib. XI. c. VIII. Praeterea libros de viris illustribus, veterum scriptis celebres, qui Nepoti tribuuntur, ab huius libri auctore confectos esse, satis apparet ex fine Hannibalis vitae: *Sed nos, tempus est, huius libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit iudicari.* Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat, in eo nativum quemdam leporem esse, non adscitum, & iam aevo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latialis eloquentia. Aemilium autem Probum, cuius nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & huiusce libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus:

Vade liber noster, fato meliore memento,
Cum leget haec dominus, te sciat esse meum,
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis,
Ridentes blandum vel pietate oculos.

Comm-

Communis cunctis, hominem se regna tenere
Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli,
Theodosio, & doctis carmina nuda placent:
Si rogat auctorem, paullatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc, manus est genetricis, avique, meaque,
Felices, domini quae meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur, quem sibi Cornel. Nepos iusto titulo vindicat, quemque coaevo suo & familiari Pomponio Attico dedit, cuius etiam rogatu, vitam M. Catonis separatim scripsit, & illi superstes, elegantissimam eiusdem vitae consuetudinem, elegantia pari prosecutus est. Praeter Chronica, libros exemplorum, de viris illustribus, & de vita Catonis, librum se de historicis Graecis conscripsisse testatur in Dione: *sed de hoc in eo libro plura sunt exposita, qui de historicis Graecis conscriptus est*, (sic enim ex Manuscriptis bona fide supplevi) atque alterum edidit de latinis historicis, ex quo excerpta esse fragmenta Corneliae Gracchorum matris, Gisanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam a Corn. Nepote Latine redditam, Volaterranus, & alii tradiderunt, elegantia stili potius ducti, quam certa ratione, dispar stilus est, & dissimilis genius, & si quid in me iudicii, Corn. Nepos illo interprete, ut annis, sic nitore sermonis, longe superior, quod collatis utriusque scriptis, facile potest iudicari. De hoc auctore ita mihi visum est, salvo tuo (erudite lector) iudicio.

II.
GER. IOANNIS VOSSII.

Cornelius Nepos, & ante Caesaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit. Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea coepisse opera, quibus maxime inclaruit. *Padi* erat accola teste Plinio lib. III. c. XVIII. vnde Catullo epigrammate primo Italus; Ausonio autem epist. XXIV. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De *urbe patria* quidquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Auson. Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego: uti & in Cosmographia optimi atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulae. Immo, ex Veronensium historicorum syllabo, (quem doctissimus amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis cancellarius, fecit, ac illustrissimus comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita litterarum studio nobilissimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in *Hostilia*, qui Veronensium vicus est Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonio in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticae Veronensium iurisdictioni subditus. Historicus hic *Ciceronis amicus familiaris* a Gellio vocatur lib. XV. c. XXVIII. *Chronica* scripsisse, testis & idem Gellius lib. XXVII. c. XXI. In his pro triplici tempore ἀδήλῳ, μυθικῷ καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone, & aliis

aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros: ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne aevum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii Epist. ad Prob. Praef. *Apologus Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa iustar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haud aliud Saturnum, quam hominem, promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. c. XIII. Reliquit praeterea *libros illustrium virorum*, quorum Gellius meminit lib. II. c. 8. & Servius in I Aeneid. Eorum librum 1, 15, & 16. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. *Ceteris libris* egisse de Romanis, haec eius verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nunc tempus est huius libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit iudicari.* Operis eius genuina inscriptio patet ex ultimis hisce praefationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIVM IMPERATORVM. Ac vel propter hoc opus historicis accenseri meretur Nepos, etsi paullo aliter senserit Desiderius in Ciceroniano suo, ubi de Aemilio seu verius Nepote sic scribit: *Candi-*

dus

dus est laudator omnium, quorum vitam descripsit, ut encomiasten dicas verius, quam historiographum. Nam praeter imperatores seorsim exarasse *librum de regibus*, argumento haec erant, quae Timoleontis vitae subdit: *Hi fere fuere Graeciae gentis duces, qui memoria digni videantur, praeter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim sunt relatae: neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi imperatores, quos habemus; Aemilii esse Probi a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas, Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui viris istis praemitti in MSS. solent. Ac nec Aemilium, nec Theodosiani aevi quemquam, horum esse librorum auctorem, abunde arguit pura & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Iustino, ita ab Aemilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa praefandi ratio, quae est in Epaminondae vita, ac in Pelopida inprimis, ubi brevitatem iustam pollicetur. Attamen sententia haec, licet erronea, minus periculi habet, dummodo extra controversiam maneat, Aemilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse aevi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur, tum etiam, quod ad Pomponium Atticum, (cuius idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitae istae scribantur; utcunque id in quarto Miscellaneorum suorum c. XV. neget Hieronymus

nymus Magius, qui ipſa Nepotis praefatione ſatis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere eſt, quae opus hoc ſcriptum eſſe clamant, quo tempore Pompeius & Caeſar plus poterant, quam libera in Republ. expediret. Ea Lambinus loca congeſſit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris iſtis de viris illuſtribus ſolum perſecutus eſt excellentes imperatores: ſed etiam *commentationibus claros*. Quod argumentum ſignat B. Hieronymus: praefatione de ſcriptoribus Eccleſiaſticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus ſit de iis, qui ſcribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de *Graecis autoribus*; tum de *Latinis*. De Graecis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum ſe feciſſe de illuſtribus hiſtoricis: in quo inter alia tractarit de Philiſto hiſtorico. De Latinis argumenta ſunt plurima. Nam de Terentio egiſſe, ex Suetonio ſcimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhaec primum de vita Ciceronis librum Gellius citat. lib. XV. c. XXVIII. eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epiſt. ad Pammachium. Immo veriſimile eſt, inde eſſe, tum vitam T. Pomponii Attici, quae exſtat, tum vitam Catonis, quam iſtis claudit verbis: *Huius de vita, & moribus plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius ſe agere, quia ſeparatim de eodem ſcripſerit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perſtrictam habemus, maioris pars eſt voluminis, in

quo

quo Romanorum complurium vitae continerentur. Et ſane in antiquiſſimo codice Oberti Gifanii ante vitam Attici, legebantur haec verba: *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis hiſtoricis.* Reliquit etiam *exemplorum libros*, quos citant Gellius lib. VII. c. XVIII. & Chariſius lib. I. *Alia* quoque eiusdem laudant veteres: ſed non item, quae ad hiſtoriam pertineant. Nam ex *epiſtola eius ad Ciceronem* quaedam Lactantius adfert lib. III. Inſtit. Divin. cap. XV; quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epiſtolae meminit Tranquillus in Iulio cap. LV. Ammianus Marcellinus initio lib. XXVI. ac Priſcianus lib. VIII. Immo & ſecundum Ciceronis epiſtolarum librum ad Nepotem Macrobius citat lib. II. Saturn. c. I. Quod ſi quis fragmenta omnia Nepotis deſideret, longe iis colligendis priorum vicit induſtriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, caſtigationibus in Plinii lib. XV. c. XXVIII. cenſet *libellum de viris illuſtribus*, qui Plinio tribui ſolet. Cornelii Nepotis eſſe, haud Plinii: atque id veteribus codd. adſtrui poſſe, adſeverat. Etiam Jani haec Parrhaſii ſententia fuit. Vtrius ſit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re ſtatuere quidquam auſus eſt. Immo aliqui, aut Suetonium aut Tacitum, eſſe auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogiſmo XXVI. Sed omnino ſunt Sexti Aurelii Victoris: ut ſatis nunc conſtat ex editione Andreae Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor deſumſerit. Nam quod Ludovicus Vives lib. V. de tradendis diſciplinis, Nepotem ait, de Graecis ſolum ducibus ſcripſiſſe: id ſatis refellitur

verbis

verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Io. Maria Catanaeus, commentario in Plinii lib. IV. epist. XXVIII. quae ad Severum scripta est, etiam *Daretem Phrygium a Nepote translatum* arbitratur. Nempe decepit eum vulgati ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua haeret Vineto, notis in Auson. Idyll. VII. Negat esse, qui certi aliquid de translatione hac ausit adfirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce litteris iudicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem eius Augustaeam sapere aetatem: sed recentiorem multo. Nepotem autem Caes. Augusti obiisse aevo, Plinius testatur lib. IX. cap. XXXIX. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eo nato iam Christo superstitem fuisse: qui & Iacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque aetatem prorogasse nemo temere dixerit, qui tanti eum in litteris nominis, iam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

III.

ANDREAE SCHOTTI
EPISTOLA.
LECTORI S.

Quod auctoribus non paucis accidisse memini, ut multa ingenii monumenta, vel ipsis ablata alteri falso attribuerentur, vel aliena ipsis subiicerentur, quo in vulgus tituli lenocinio probarentur, & tanquam a matribus suppositi filii pro veris obtruderentur; idem NEPOTI nostro usu venisse, didici. Librum enim *de vita & moribus*

moribus Excellentium Graeciae Imperatorum, ad T. Pomponium Atticum; ſequioris aetatis auctori Aemilio Probo attribuerunt: a quo ſtilus, dicendique elegans character, Attici aetas, multaque abiudicant. Scriptorem contra *de viris illuſtribus urbis Romae*, qui a Porca ad Cn. Pompeium usque, ſeptingentorum annorum memoriam, resque geſtas virorum domi militiaeque illuſtrium breviter colligavit, Plinio minori (cui Aldus Manutius adſcripſerat) ablatum, Nepoti Cornelio multorum ingratiis inſcripſerunt, & ex Caecilia gente in Corneliam, obtorto collo, Itali quidam Cenſores, Hermolaus Barbarus, Ilanus Parrhaſius, Catellianus Cotta, & Dominicus Machanaeus aliique traduxerunt. Sed neutrius mihi videri, admodum adoleſcens docui ſingulari Comm. in eum auctorem Duaci, & Lutetiae edito: & veterum librorum fide rationumque momentis *Sex. Aurelio Victori* iure poſtliminii reddimus: cuius & Hiſtoriam Auguſtam ante me natum nusquam, quod equidem ſciam, typis vulgatam, Antverpiae primi edidimus. Quare ut illa Aemilio adſcripta Nepotis eſſe γνήσια pronuntio; ita *Viros illuſtres* eidem abiudico.

Sed ſunt & alia ſpuria, & Cornelio indigna. Daretis enim Phrygii circumfertur de bello Troiano, cui interfuiſſe dicitur, Hiſtoria, quam Raph. Volaterranus ſex carminum libris (qui & cum Dicty Cretenſi vulgo leguntur) convertiſſe Nepotem tradidit, quibus & proſa oratione Narratio excidii Troiae praemittitur, quam & ipſe in veteribus libris etiam ſoli Cornelio cuidam inſcriptam vidi.

vidi. Stilus ſane non eſt aureae illius aetatis, nedum Cornelii, cuius eloquentiam M. Tullius Romanorum diſertiſſimus laudarit, eoque nomine cariſſimum habuerit. Fuiſſe quidem Homero antiquiorem ſcriptorem Daretem, Aeliani auctoritate, & D. Iſidori non inficior: ſed hicne liber ille ſit, qui ad Aeliani usque aetatem duravit, vehementer dubito. Sic vero ille lib. XI. cap. II. Variae Hiſtor. Τὸν Φρύγα δὲ Δάρητα, ὃ Φρυγίαν Ἰλιάδα ἔτι καὶ νῦν ἀποσωζομένην οἶδα πρὸ Ὁμήρου καὶ τοῦτον γενέσθαι λέγουσι. Salluſtio id opus nothum & illegitimum falſarius ille, quisquis is eſt, lege Cornelia, ſi deprehendatur, puniendus inſcripſit. Quem quidem Criſpum R. Hiſtoriae principem, initio ſtatim ruſtice, & inepte appellat: *Cui*, inquit, *nihil adiiciendum, rei formidandae* (fort. *formandae*) *cauſſa putavi alioquin meum eſſe poſſet dubitari.* Verum enim vero germanum me reperiſſe parentem gaudeo, natalibus itaque reſtituo, auctoritatem ſecutus veluti familiarem cenſoris Guilielmi Camdeni hominis Britanni, qui ſic Daretis illius ac poëmatis in Angliae Hiſtoria meminit de Iſca loquens: *Hoc ſaeculo* (*anno* 1224.) *floruit, qui hinc oriundus & cognominatus, Ioſephus Iſcanus ſplendidiſſimo ingenio poëta: cuius ſcripta ſic probabantur, ut ad veterum ſcriptorum laudem pervenerint.* Eius etenim *de bello Troiano poëma Germani ter ſub Cornelii Nepotis nomine divulgarunt.* Iam vero Alexandri illam ad Ariſtotelem praeceptorem de rebus Indicis epiſtolam, quae Q. Curtio Rufo fere ſubiicitur, ubi & quercus edunt oracula, multaque ridicula legun-

leguntur quis, nisi crasso & pingui iudicio praeditus, ab elegantissimo Nepote tam incondite conversam credat? Quin & ipsis auctoribus vereor, ne dubia quaedam, nec a Nepote profecta, occurrant: ut quae in Ciceronis epistolis ad Atticum non de Cornelio nostro, sed fortasse ne Metello, Nepote aliove legi docuimus: & illam mihi ἐπιγραφὴν suspectam videri apud Suetonium. *Quid differat litteratus ab erudito.* Et illa lornandis Gothici de Britannia, suspicor Taciti potius esse quam Nepotis, ex iis libris, qui & ipsi magnam partem damno publico interciderunt. Ach. tamen Statius Comment. in Catullum Nepoti dedit; quin & Cornel. Labeonis quaedam apud Macrobium lib. I. Saturn. eidem adscripsit. Sed ταῦτα θεῶν ἐν γένασι κεῖται. Nos de iis aliquando in libris ψευδεπιγραφίας plura. Nunc Corneliae Matris Gracchorum (cui eloquentiam, teste Cicerone & Fabio, acceptam referebant) epistolae fragmentum adiiciam: quod legitimumne sit, aut a declamatore aliquo, ut solet, conformatum, nunc non disputo. Parva sane papyri iactura, repertum in veteri libro Abbatiae Fesulanae, mihique ab Antonio Augustino, Archiepiscopo Tarraconensi, viro clarissimo, perhumaniter oblatum, post idem a clariss. viro Iacobo Bongarsio descriptum, e Britannico exemplari e Germania dono missum, * Cornelianis addendum putavi. Vale.

---

* Vide infra fragmentis subiectam illam epistolam Corneliae.

CHRO-